

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ЗУБЧЕНКО Надія Ігорівна

УДК 341.232.4:(351.765+351.779)

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ТВАРИН
ТА ЇХ ЗАХИСТУ ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
КОРОТКИЙ Тимур Робертович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного права
та міжнародних відносин

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
БУТКЕВИЧ Ольга Володимирівна,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри міжнародного права;

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
САВЧУК Костянтин Олександрович,
Інститут держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
старший науковий співробітник відділу
міжнародного права та порівняльного правознавства

Захист відбудеться 12 лютого 2016 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 у Національному університеті «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий 11 січня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. В. Горобець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Основними тенденціями суспільного розвитку упродовж XX-XXI століть є гуманізація та екологізація суспільних відносин. Одним із проявів цих тенденцій стало закріплення передовсім в етичних, а далі – у правових нормах гуманного поводження з тваринами. У національному, а потім і у міжнародному праві, знайшла відображення концепція добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження (далі – ДТЗЖП). Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення ДТЗЖП здійснюється як на універсальному, так і на регіональному рівні, у рамках міжнародних організацій.

Найбільш ефективним у сфері забезпечення ДТЗЖП є європейське регіональне співробітництво на рівні Ради Європи (далі – РЄ) та Європейського Союзу (далі – ЄС). Саме у рамках РЄ була розроблена система міжнародних конвенцій з питань ДТЗЖП: Європейська конвенція про захист тварин при міжнародному перевезенні (1968 р.), Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей (1986 р.), Європейська конвенція про захист тварин, що утримуються на фермах (1978 р.), Європейська конвенція про захист домашніх тварин (1987 р.). ЄС здійснює правове регулювання ДТЗЖП низкою директив та іншими актами з окремих питань ДТЗЖП.

Наявність великого обсягу міжнародного нормативного матеріалу і різноманітних форм міжнародного співробітництва зумовлює потребу комплексного дослідження міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення ДТЗЖП. Додає значущості дослідженню необхідність імплементації в Україні положень Європейської конвенції про захист домашніх тварин 1987 р. Питання приєднання України до інших конвенцій та адаптація вітчизняного права до європейських норм у сфері забезпечення ДТЗЖП досі є актуальними.

Окремі аспекти досліджуваної проблематики розглядалися у працях В. А. Агафонова, П. В. Безобразова, О. В. Буткевич, С. Вайза (S. Wise), Т. Н. Павлової, Т. Р. Короткого, Р. Райдера (R. Ryder), Т. Рігана (T. Regan), П. Сінгера (P. Singer), Д. Фавр (D. Favre), М. Епплбі (M. C. Appleby) – у частині загальних принципів правового регулювання поводження з тваринами та етико-філософських аспектів забезпечення ДТЗЖП; кримінально-правові аспекти захисту тварин від жорстокого поводження висвітлені у працях О. В. Богатової, Н. І. Браташової, І. А. Головки, А. О. Данилевського, С. Ф. Денисова, Д. О. Калмикова, В. Китаєвої, А. Кожанова, В. А. Копиляна, Я. О. Левандовського, І. І. Лобова, В. С. Мірошніченка, О. В. Саратової; цивільно-правові аспекти проблеми досліджувалися у роботах Дж. Вапнек (J. Varnek), О. Ієвіні, Д. Е. Захарова, Т. М. Малої, М. С. Сорокіна, М. Чепмена (M. Chapman); адміністративно-правове регулювання поводження з тваринами вивчали І. М. Берегеля, Н. С. Бондаренко, А. О. Данилевський, Д. О. Калмиків,

В. О. Турська. Міжнародно-правове регулювання забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження аналізували Б. В. Бабін, О. В. Буткевич, П. Ван Ольстен (P. Von Holstein), О. О. Грінченко, М. Н. Копилов, Т. Р. Короткий, О. В. Києвець, М. О. Медведєва, О. Р. Поєдинок, Н. В. Хендель.

У працях вказаних авторів відображені лише окремі аспекти міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення ДТЗЖП, що й зумовлює потребу комплексного осмислення визначеної проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувалися у рамках виконання плану науково-дослідницької роботи кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Національного університету «Одеська юридична академія» «Прогресивний розвиток міжнародного права в умовах глобалізації правового простору» на 2011–2015 роки, що є складовою плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011–2015 роки (номер державної реєстрації 0110U000671).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є виявлення особливостей та закономірностей розвитку і здійснення міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення ДТЗЖП.

Для досягнення цієї мети необхідно розв'язати такі задачі:

охарактеризувати етико-філософські засади міжнародно-правового регулювання забезпечення ДТЗЖП;

проаналізувати правовий зміст і співвідношення понять «добробут тварин» та «захист тварин від жорстокого поводження»;

виявити цілі, завдання та рівні міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення ДТЗЖП;

визначити та охарактеризувати інструменти міжнародно-правового регулювання у сфері забезпечення ДТЗЖП;

дослідити механізми міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення ДТЗЖП на універсальному та регіональному рівнях;

охарактеризувати міжнародно-правові стандарти забезпечення ДТЗЖП у європейському правовому просторі;

дослідити особливості імплементації міжнародно-правових норм у сфері забезпечення ДТЗЖП;

розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо імплементації міжнародно-правових норм та стандартів ДТЗЖП у законодавство України.

Об'єктом дослідження виступає добробут тварин та захист їх від жорстокого поводження як сфера міжнародно-правового співробітництва.

Предметом дослідження є становлення та специфіка міжнародно-правового регулювання забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження.

Методи дослідження. Методи дослідження обрані з урахуванням мети та задач дослідження, його об'єкта та предмета. Під час дослідження використовувався комплекс загальнонаукових та спеціальних наукових методів, серед яких: формально-юридичний метод – для аналізу юридичного складу міжнародних та національних актів у сфері забезпечення ДТЗЖП (пп. 1.3, 2.1–2.3, 3.1–3.5, 4.2); порівняльно-правовий метод, за допомогою якого виявлено співвідношення основних категорій ДТЗЖП, співвідношення універсальних та регіональних стандартів забезпечення ДТЗЖП (пп. 1.2, 1.3, 2.2, 2.3, 3.1–3.5); метод прогнозування та моделювання використовувався для розробки рекомендацій для підвищення ефективності міжнародно-правового співробітництва із забезпечення ДТЗЖП (пп. 1.3, 2.4, 3.1–3.5); метод системного аналізу дозволив дослідити міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення ДТЗЖП, виділити його окремі елементи, рівні, структуру (пп. 1.3, 2.1–2.4, 3.1–3.5); історико-правовий та діалектичний методи сприяли виявленню особливостей еволюції та розвитку сфери забезпечення ДТЗЖП (пп. 1.1, 1.2, 2.1). Також були використані філософські методи дослідження: аналізу, синтезу, системного аналізу.

Теоретичну основу дослідження складають праці вітчизняних та зарубіжних вчених, що розробляють проблематику теорії міжнародного права, міжнародного права навколишнього середовища, серед яких В. Ф. Антипенко, К. А. Бекашев, В. Г. Буткевич, М. В. Буроменський, П. Ван Ольстен (P. Von Holstein), М. М. Гнатівський, О. О. Грінченко, В. Н. Денисов, О. В. Задорожній, Н. А. Зелінська, О. В. Києвець, І. І. Лукашук, О. О. Мережко, Д. Фавр (D. Favre), Д. Фрейзер (D. Fraser).

Нормативну та емпіричну базу роботи склали міжнародні договори, акти міжнародних організацій, право ЄС, внутрішньодержавні нормативно-правові акти, акти міжнародного «м'якого права».

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим спеціальним комплексним дослідженням теоретичних і практичних аспектів міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення ДТЗЖП. У рамках проведеного дослідження отримані такі результати, що характеризуються науковою новизною:

уперше:

обґрунтовано наявність самостійного міжнародно-правового інституту забезпечення ДТЗЖП такими обставинами: комплексність, самостійність об'єкта регулювання, значний масив нормативного матеріалу, системний характер принципів міжнародно-правового регулювання забезпечення ДТЗЖП;

виявлено етико-філософські та еколого-правові засади міжнародно-правового забезпечення ДТЗЖП, зокрема, обґрунтовано необхідність переходу від антропоцентричного до природоцентричного підходу у регулюванні забезпечення ДТЗЖП на міжнародному та національному рівнях;

надано дефініцію понять «добробут тварин» та «захист тварин від жорстокого поводження» у сфері забезпечення ДТЗЖП, які є одночасно базовими категоріями, принципами і цілями правового регулювання і діяльності із забезпечення ДТЗЖП на універсальному, регіональному та національному рівнях;

здійснено класифікацію інструментів міжнародно-правового регулювання забезпечення ДТЗЖП за такими підставами: рівні регулювання, юридична сила, предметна сфера тощо;

виявлено співвідношення універсального та регіонального регулювання забезпечення ДТЗЖП з домінуванням регіональних стандартів у європейському правовому просторі, де склалась унікальна система взаємодії регіонального та наднаціонального механізмів забезпечення ДТЗЖП, яка включає європейські конвенції щодо поводження з тваринами, акти ЄС та національне законодавство;

удосконалено:

положення щодо компетенції міжнародних міжурядових організацій (зокрема, ФАО та МЕБ) та діяльності міжнародних неурядових організацій (WSPA, IFAW) в сфері забезпечення ДТЗЖП;

концептуальні підходи до регулювання забезпечення ДТЗЖП у доктрині міжнародного права;

уявлення про зміст стандартів забезпечення ДТЗЖП у європейському правовому просторі;

розуміння особливостей правового регулювання забезпечення ДТЗЖП а універсальному та регіональному рівнях;

набули подальшого розвитку:

положення про необхідність усунення прогалин у міжнародно-правовому регулюванні забезпечення ДТЗЖП та важливості прийняття універсальних конвенцій з питань гуманного поводження з тваринами;

обґрунтування необхідності участі України в конвенціях РЄ у сфері забезпечення ДТЗЖП (Європейської конвенції про захист тварин при міжнародному перевезенні 1968 р., Європейської конвенції про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей 1986 р., Європейської конвенції про захист тварин, що утримуються на фермах 1978 р.);

уявлення про зміст міжнародно-правових зобов'язань України з питань забезпечення ДТЗЖП та ступінь їх реалізації, аналіз яких свідчить про формальний підхід до імплементації міжнародно-правових норм з питань забезпечення ДТЗЖП та відсутність реально діючих механізмів з забезпечення ДТЗЖП;

пропозиції та рекомендації щодо удосконалення механізму імплементації міжнародно-правових норм у сфері забезпечення ДТЗЖП у законодавство України.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні положення, пропозиції, рекомендації можуть бути

використані у: *науково-дослідній роботі* – для поглиблення наукових знань і створення необхідної теоретичної бази з питань міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення ДТЗЖП; *освітній діяльності* – для підготовки та удосконалення навчальних та навчально-методичних посібників, підручників, курсів лекцій, при викладанні нормативних дисциплін та спецкурсів у вищих навчальних закладах, зокрема таких: «Міжнародне публічне право», «Міжнародне право навколишнього середовища», «Право Європейського Союзу», «Екологічне право України», «Порівняльне екологічне право»; *практичній (правотворчій) сфері* – у процесі розробки нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання питань, пов'язаних з реалізацією міжнародно-правових зобов'язань України у сфері забезпечення ДТЗЖП, і для приведення діючого законодавства України у відповідність до міжнародно-правових норм та адаптації до права ЄС у сфері забезпечення ДТЗЖП.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане особисто, усі результати роботи, висновки, положення та рекомендації сформульовані на основі особистих досліджень автора. У співавторстві опубліковано одну наукову статтю, у якій автором особисто розкрито положення щодо актуальності та основних напрямів міжнародно-правового регулювання сфери забезпечення ДТЗЖП.

Апробація результатів дослідження. Положення дисертаційного дослідження розглядалися на науково-практичних конференціях та круглих столах: Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); міжнародній конференції «Міжнародні читання, присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. С. Казанського» (м. Одеса, 2–3 листопада 2012 р.; м. Одеса, 8–9 листопада 2013 р.); міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20–21 квітня 2012 р.; м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.; м. Одеса, 15–16 травня 2015 р.); міжнародно-правових читаннях «Міжнародно-правові стандарти поведінки з тваринами та їх захисту і практика України: проблеми ратифікації Європейської конвенції про захист домашніх тварин» (м. Київ, 18 червня 2013 р.); щорічний звітно-виборній конференції Асоціації зоозахисних організацій України (м. Луцьк, 28 вересня 2013 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Евразийская интеграция: правовой и образовательный аспекты» (м. Новосибірськ, 3–5 грудня 2014 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження знайшли відображення у 18 публікаціях, у тому числі 9 статтях, 7 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях з юридичних наук, 2 – у зарубіжних виданнях; 7 тезах доповідей на науково-практичних конференціях та інших роботах.

У співавторстві з доцентом Т. Р. Коротким укладено 2 бібліографічних видання із тематики дослідження.

Структура роботи зумовлена метою та задачами дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, що поділені на 14 підрозділів, висновків та списку використаних джерел (550 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить 274 сторінки, з них основного тексту – 220 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, формулюються його мета та задачі, визначаються об'єкт, предмет і методи дослідження, відзначається наукова новизна роботи, висвітлюються практичне значення й апробація результатів дослідження, вказуються публікації та структура дисертації.

Розділ перший «Теоретико-правові засади міжнародно-правового регулювання у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження» складається з трьох підрозділів і містить огляд доктринальної основи, етико-філософського підґрунтя, історичних витоків та генези регулювання забезпечення ДТЗЖП у міжнародному праві.

Підрозділ 1.1. «Розвиток доктрини міжнародного права у сфері забезпечення добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження» присвячений аналізу генези доктринального обґрунтування нормативно-правового регулювання забезпечення ДТЗЖП. Проаналізовано низку вітчизняних та зарубіжних досліджень у сфері забезпечення ДТЗЖП.

Обґрунтовано, що гуманізація суспільних відносин виводить на перший план нові сфери правового регулювання, до яких належить забезпечення ДТЗЖП. Зроблено висновок, що вітчизняна правова доктрина щодо поводження з тваринами тяжіє до концепції «захист тварин від жорстокого поводження», що спрямовує законодавство на захист суспільної моралі, почуттів людини більше, ніж на забезпечення добробуту самих тварин. Тобто вітчизняна доктрина базується передовсім на консервативному антропоцентризмі, що визначає зміст чинного законодавства. Зарубіжна доктрина використовує поняття «добробут тварин», що передбачає запобігання негативному ставленню до тварин, та відображає баланс між інтересами як людини, так і тварини.

У **підрозділі 1.2. «Етико-філософське підґрунтя правового регулювання забезпечення добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження»** розглядається розвиток ідей філософів-гуманістів про ставлення до природи загалом і до тварин зокрема, та їх вплив на правове регулювання забезпечення ДТЗЖП. Наголошується, що найбільший внесок у розвиток гуманного поводження з тваринами зробив А. Швейцер, який обстоював «етику благоговіння перед життям»,

не розділяючи життя на більш чи менш цінне. Дж. Локк та І. Кант вважали наслідком жорстокості до тварин схильність до насильства над людьми; Ж.-Ж. Руссо обґрунтовував наявність у тварин прав з позицій їх здатності відчувати. Далі ці ідеї розвинули П. Сінгер, Т. Ріган та Е. Лінзі. У сучасній філософській (а частково – і у правовій) доктрині поширене уявлення про наявність у тварин деяких природних прав: на життя, на здоров'я, гідне поводження, свободу, ветеринарну допомогу та ін.

У підрозділі 1.3. *«Зміст та співвідношення понять «добробут тварин» та «захист тварин від жорстокого поводження»»* досліджується генезис, зміст та співвідношення понять «добробут тварин» та «захист тварин від жорстокого поводження» в доктрині та практиці міжнародного та національного права.

Встановлено відсутність уніфікованого застосування цих понять у міжнародних та національних актах. Поняття «добробут тварин» використовується здебільшого у зарубіжній доктрині та законодавстві центральноєвропейських держав. На пострадянському просторі у законодавстві та доктрині використовують термін «захист тварин від жорстокого поводження». У міжнародному праві вживаються обидва терміни, з тенденцією переходу до поняття «добробут тварин».

Обґрунтовано, що «добробут тварин» та «захист тварин від жорстокого поводження» є базовими принципами, категоріями і цілями правового регулювання діяльності із забезпечення ДТЗЖП. Закріплення їх у міжнародно-правових актах є необхідним для впровадження сучасних підходів до забезпечення належного поводження з тваринами. Зроблено висновок про необхідність зміни законодавства України щодо поводження з тваринами на основі концепції «добробут тварин».

Розділ другий «Рівні міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження» складається з чотирьох підрозділів і містить характеристику рівнів та завдань міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення ДТЗЖП.

У підрозділі 2.1. *«Загальна характеристика рівнів міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження»* розглядається система співробітництва держав у сфері забезпечення ДТЗЖП.

На універсальному рівні у цій сфері діє низка міжнародних міжурядових організацій, які опосередковано забезпечують ДТЗЖП (Всесвітня організація охорони здоров'я тварин (МЕБ), ФАО, СОТ, ЮНЕП, ЮНЕСКО).

Виявлено, що на універсальному рівні відсутні спеціальні міжнародно-правові акти, які б виражали комплексний підхід до забезпечення ДТЗЖП. Конвенції, спрямовані на охорону біорізноманіття та окремих видів тварин не мають на меті забезпечення ДТЗЖП, але це не виключає наявності у них окремих норм щодо захисту тварин від жорстокого поводження; одночасно

напрямом регулювання є захист видів і популяцій від винищення і заборона деяких методів полювання на тварин.

Проаналізовано регіональні системи співробітництва держав у сфері забезпечення ДТЗЖП і обґрунтовано, що найбільше таке співробітництво розвинуто в рамках РЕ. Встановлено особливості взаємодії регіонального та інтеграційного імплементаційного механізму забезпечення ДТЗЖП. Зроблено висновок про взаємодію правових механізмів забезпечення ДТЗЖП у рамках РЕ та ЄС. Охарактеризовано наднаціональний рівень співробітництва держав у сфері ДТЗЖП.

Внутрішньодержавний рівень імплементації міжнародно-правових норм забезпечення ДТЗЖП характеризується великою різноманітністю підходів та відсутністю єдиної практики держав у сфері забезпечення ДТЗЖП.

У *підрозділі 2.2. «Універсальний механізм співробітництва у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження»* визначається, що універсальний рівень співробітництва у сфері ДТЗЖП представлений діяльністю універсальних міжнародних організацій.

З'ясовано, що окремі організації мають власні повноваження у сфері забезпечення ДТЗЖП: ЮНЕП, ВООЗ, СОТ, ФАО та ін. Спеціальну компетенцію у цій сфері має МЕБ, діяльність якої спрямована, у тому числі, на забезпечення добробуту тварин. Діяльність, спрямовану саме на питання поводження з тваринами, провадять деякі міжнародні неурядові організації (IFAW, WSPA).

Констатована й відсутність чіткої скоординованої політики у сфері забезпечення ДТЗЖП на універсальному рівні. Проекти та документи, в яких йде мова про тварин, не мають своєю метою розробку єдиних стандартів у цій сфері, добробут тварин є супровідним компонентом при розв'язанні загальних проблем.

Обґрунтована необхідність створення міжнародно-правових актів з питань забезпечення ДТЗЖП, і – найперше – єдиного універсального акта у сфері забезпечення ДТЗЖП.

У *підрозділі 2.3. «Регіональне співробітництво у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження»* розглядаються міжнародні угоди регіонального характеру щодо забезпечення ДТЗЖП.

На регіональному рівні умовно можливо виокремити регіони стратегічної співпраці в сфері забезпечення ДТЗЖП (в рамках розробки стратегій добробуту тварин МЕБ та вже існуючих міжнародних договорів): європейський – РЕ, американський, азіатсько-тихоокеанський, африканський, близько-східний. Стратегії добробуту тварин розробляються за підтримки МЕБ у перерахованих регіонах, і визначають напрями регіональної співпраці у сфері забезпечення ДТЗЖП, зокрема, щодо цілей та засобів співробітництва у конкретному регіоні.

У європейському правовому просторі функціонує найбільш розроблена система міжнародно-правового регулювання забезпечення ДТЗЖП. Вона представлена європейськими конвенціями щодо поводження з тваринами і актами ЄС. Проаналізовано процес становлення європейського конвенційного регулювання забезпечення ДТЗЖП та взаємовплив регіонального та наднаціонального рівнів. Охарактеризовано участь пострадянських держав у регіональному міжнародному співробітництві у сфері забезпечення ДТЗЖП.

Виявлено, що регіональні акти відзначаються більш предметним підходом до поводження з тваринами, ніж універсальні.

У підрозділі 2.4. «Компетенція Європейського Союзу у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження» досліджені положення права ЄС у сфері забезпечення ДТЗЖП. Виявлено, що компетенція ЄС у галузі поводження з тваринами ґрунтується на ст. 13 Договору про функціонування ЄС.

Досліджена система актів ЄС стосовно забезпечення ДТЗЖП, яка включає директиви щодо ферм та утримання тварин на фермах (окремо – щодо різних видів тварин); директиви щодо порядку транспортування тварин; щодо диких тварин; щодо організації зоопарків; щодо експериментів над тваринами. Зазначені акти не охоплюють повною мірою всіх гострих питань, цей недолік частково усувають Стратегії добробуту тварин – на 2006–2010 рр., 2010–2012 рр., 2012–2015 рр., які визначають напрями вдосконалення законодавчих і правозастосовних заходів відносно добробуту тварин у ЄС.

Констатовано, що право ЄС у сфері забезпечення ДТЗЖП являє собою цілісну систему правових норм, що складається з норм національного права держав-членів, норм міжнародних договорів та уніфікованих норм права ЄС.

Розділ третій «Стандарти забезпечення добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження в європейському правовому просторі» присвячений дослідженню стандартів забезпечення ДТЗЖП та співробітництва у цьому напрямі держав Європи в рамках ЄС та РЄ.

У підрозділі 3.1. «Правове регулювання забезпечення добробуту сільськогосподарських тварин та захисту їх від жорстокого поводження» досліджується проблема забезпечення добробуту сільськогосподарських тварин та захисту їх від жорстокого поводження як одного із ключових показників сталого ведення сільського господарства.

У конвенціях РЄ покращення добробуту сільськогосподарських тварин спирається на п'ять основних «свобод»: свобода від спраги, голоду і неякісного харчування; свобода від дискомфорту; свобода від болю, каліцтв і хвороб; свобода поводитися відповідно до загальноприйнятих норм; свобода від страху і страждань.

ЄС встановлює мінімальні стандарти щодо забезпечення добробуту сільськогосподарських тварин, окремо для кожного виду. Національні

уряди можуть прийняти більш суворі правила за умови, що вони сумісні з положеннями Установчих договорів та інших актів ЄС. При розробці національного законодавства з питань ДТЗЖП обов'язково враховуються міжнародні стандарти, встановлені Кодексом здоров'я наземних тварин.

У підрозділі 3.2. «Правове регулювання забезпечення добробуту домашніх тварин та захисту їх від жорстокого поводження» досліджені тенденції у регулюванні поводження з домашніми тваринами.

Відзначається, що Європейська конвенція про захист домашніх тварин 1987 р. сприяла запровадженню у державах-членах РЄ нової концепції поводження з тваринами, яка враховує їхні природні потреби, ґрунтується на цінності їхнього життя, забезпеченні ДТЗЖП. Норми Конвенції регулюють поводження із тваринами, їх розведення, комерційні операції щодо тварин тощо.

Виявлено, що забезпечення добробуту домашніх тварин та захисту їх від жорстокого поводження не належить до компетенції ЄС, а покладено безпосередньо на держави-члени ЄС. Проте ЄС встановлює кілька обов'язкових вимог, що мають бути відображені у національному законодавстві: ідентифікація тварин, умови перевезення, заборона торгівлі котятим та собачим хутром.

У підрозділі 3.3. «Правове регулювання забезпечення добробуту диких тварин та захисту їх від жорстокого поводження» досліджуються особливості правового регулювання поводження з дикими тваринами.

Встановлено, що в рамках РЄ не існує міжнародного договору, який би прямо стосувався поводження з дикими тваринами. Непряме регулювання здійснюється Європейською конвенцією про захист тварин під час міжнародних перевезень 1968 р., Європейською конвенцією про захист домашніх тварин 1987 р. Проте ці міжнародні договори не охоплюють усіх аспектів забезпечення добробуту диких тварин та захисту їх від жорстокого поводження у РЄ.

Відповідно до своїх міжнародних зобов'язань ЄС здійснює нагляд за торгівлею різними видами дикої фауни і флори, імпортом тваринної продукції і захистом диких тварин. В ЄС діє низка директив (2009/147/ЕС про охорону диких птахів, 1999/22/ЄС про утримання диких тварин у зоологічних парках, 92/43/ЄС про охорону природних середовищ існування та дикої флори і фауни) та регламентів (348/81 про спільні правила імпорту китів чи інших китових продуктів, 1007/2009 про торгівлю продукцією з тюленів тощо), які доповнюють універсальні та регіональні акти специфічними положеннями, характерними лише для ЄС.

У підрозділі 3.4. «Правове регулювання забезпечення добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження під час перевезення» розглядається забезпечення ДТЗЖП при транспортуванні і забезпечення тваринам належних умов утримання під час перевезення.

У рамках РЄ діє Європейська конвенція про захист тварин при міжнародному перевезенні 1968 р. (переглянута 2003 р.), яка спрямована

на встановлення загальних умов міжнародного транспортування тварин, сертифікації та деталізації умов перевезення окремими видами транспорту. Встановлено, що ця Конвенція була першим кроком до офіційного становлення концепції ДТЗЖП у державах РЄ.

ВЕС є чинними зазначений міжнародний договір і власні директиви про захист тварин під час перевезення та кілька регламентів щодо мінімальних вимог та додаткових стандартів перевезення. Регламенти встановлюють більш чіткі вимоги до перевезення тварин (вимоги до транспортних засобів, умови перевезення на далекі відстані, санітарні та ветеринарні вимоги до пунктів зупинки тощо).

У *підрозділі 3.5. «Правове регулювання забезпечення добробуту тварин, що використовуються для експериментів та інших наукових цілей, та захисту їх від жорстокого поводження»* проаналізовано правову регламентацію забезпечення ДТЗЖП під час використання у експериментах та інших наукових цілях.

У цій сфері головну роль відіграє прийнята в РЄ Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей 1986 р., норми якої імplementовані ЄС. Крім того, ЄС здійснює власне регулювання шляхом прийняття окремої директиви 2010/63/ЄС про захист тварин, що використовуються для наукових цілей, яка охопила не тільки хребетних, а й інших тварин. Низка нормативних актів фармацевтичної галузі права ЄС так само має важливе значення для забезпечення добробуту експериментальних тварин та захисту їх від жорстокого поводження.

Розділ четвертий «Імplementація міжнародно-правових норм щодо забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження» містить аналіз та характеристику імplementації міжнародних норм щодо забезпечення ДТЗЖП. Окрема увага приділена імplementації міжнародних норм щодо забезпечення ДТЗЖП в ЄС та Україні.

У *підрозділі 4.1. «Загальні питання імplementації міжнародно-правових норм щодо забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження»* розглядається механізм імplementації норм міжнародних договорів щодо забезпечення ДТЗЖП у право ЄС та національне законодавство держав-членів РЄ.

Виявлені такі напрями імplementації норм міжнародних договорів у право ЄС та національне законодавство держав-членів РЄ у сфері забезпечення ДТЗЖП: забезпечення добробуту диких, сільськогосподарських, експериментальних, домашніх тварин. Наголошено на співробітництві РЄ та ЄС: у сфері забезпечення ДТЗЖП ЄС, виступаючи стороною чотирьох з п'яти конвенцій РЄ, прийняв єдиний Регламент про боротьбу з хворобами тварин, де відображені норми конвенцій РЄ у зазначеній сфері.

Зроблено висновок, що більшість держав-членів РЄ мають власні акти забезпечення добробуту тварин, які включають імplementовані норми міжнародних договорів.

У підрозділі 4.2. «Імплементация міжнародно-правових норм та адаптація до права ЄС національних стандартів щодо забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження в Україні» розглядається відповідність законодавства України міжнародним зобов'язанням та стандартам ЄС у сфері забезпечення ДТЗЖП.

Чинне законодавство та практика України не відповідають повною мірою праву ЄС щодо ДТЗЖП, тому має бути розроблена комплексна стратегія законодавчих змін щодо забезпечення ДТЗЖП.

Наголошено, що у зв'язку з підписанням і ратифікацією Угоди про асоціацію України і ЄС, існує необхідність змінення законодавства України у сфері забезпечення ДТЗЖП шляхом імплементації положень Європейської конвенції про захист домашніх тварин 1987 р. та зобов'язань Глави 4 Розділу IV Угоди про асоціацію України та ЄС і міжнародних договорів та приєднання до європейських конвенцій щодо поводження з тваринами.

Аргументовано необхідність внесення змін до Конституції України для закріплення, по-перше, статусу тварин як «істот, здатних відчувати»; по-друге, обов'язку держави сприяти і забезпечувати ДТЗЖП. Базовими положеннями для всієї системи законодавства мають стати основні принципи добробуту тварин, закріплені у ст. 3 Європейської конвенції про захист домашніх тварин 1987 р.

ВИСНОВКИ

У роботі поставлено і вирішено актуальну наукову задачу, яка полягала у виявленні особливостей та закономірностей розвитку і здійснення міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення ДТЗЖП. За результатами дослідження зроблені такі висновки:

1. Сучасні концепції та постулати гуманного ставлення до тварин базуються на морально-етичних імперативах, сформульованих філософами XIX – першої половини XX ст. Моральні імперативи щодо поводження з тваринами сформували основу для правового регулювання забезпечення ДТЗЖП на трьох рівнях – універсальному, регіональному та національному. Генезис моральних імперативів поводження з тваринами вплинув на утворення національних правових норм щодо поводження з тваринами, котрі, своєю чергою, сприяли створенню регіональних стандартів поводження з тваринами. Регіональні стандарти вплинули на утворення універсального рівня поводження з тваринами.

2. У сфері правового забезпечення ДТЗЖП відбувається зміна підходів: від захисту від жорстокого поводження до забезпечення добробуту тварин та визнання тварин носіями прав. У правовому регулюванні забезпечення ДТЗЖП виявлена тенденція відмови від антропоцентричного підходу на користь природоцентричного. Ця тенденція властива передовсім внутрішньодержавному рівню окремих держав, та – деякою мірою – міжнародно-правовому регулюванню забезпечення ДТЗЖП, і у найбільш

деталізованій формі проявляється на регіональному рівні в рамках РЄ. На універсальному рівні міжнародно-правове регулювання ДТЗЖП має вторинний характер щодо охорони об'єктів тваринного світу у стані природної свободи, а на регіональному рівні наявні обидва підходи – ДТЗЖП через міжнародно-правове регулювання охорони об'єктів тваринного світу, що знаходяться у стані природної свободи, і самостійна сфера конвенційного забезпечення ДТЗЖП.

3. У доктрині міжнародного права з питань регулювання забезпечення ДТЗЖП можна виокремити такі концептуальні підходи: розгляд питання добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження в рамках міжнародного права навколишнього середовища; розгляд міжнародно-правового регулювання забезпечення ДТЗЖП як самостійної сфери міжнародно-правового регулювання. З іншого боку, можливо виділити розгляд міжнародно-правового регулювання забезпечення ДТЗЖП і розгляд з позицій різних галузей права. Крім того, виділяються підходи, що розглядають або добробут тварин, або захист тварин від жорстокого поводження, або комплексно ДТЗЖП.

Поняття «добробут тварин» та «захист тварин від жорстокого поводження» є одночасно базовими категоріями, принципами і цілями правового регулювання і діяльності із забезпечення ДТЗЖП на універсальному, регіональному та національному рівнях. «Добробут тварин» слід визначити як забезпечення фізичних потреб тварин та умов для вираження притаманної їм поведінки (природоцентричний вимір поводження з тваринами). «Захист тварин від жорстокого поводження» слід визначити як недопущення жорстокого поводження з твариною (спричинення страждань, отруєння тощо) для захисту людської моралі (антропоцентричний вимір поводження з тваринами). «Захист від жорстокого поводження» та «добробут тварин» – це два процеси, які існують у нерозривному зв'язку, та формують єдину концепцію ДТЗЖП.

4. Наявність багаторівневої системи міжнародно-правових норм дозволяє виокремити самостійний правовий інститут міжнародно-правового регулювання забезпечення ДТЗЖП, який характеризується комплексністю, самостійністю об'єкта регулювання, якісною своєрідністю норм та особливістю підходів, значним масивом нормативного матеріалу, системним характером принципів і категорій правового регулювання забезпечення ДТЗЖП.

Обґрунтовано, що «добробут тварин» та «захист тварин від жорстокого поводження» є базовими принципами і категоріями правового регулювання діяльності із забезпечення добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження. Спостерігається поступове закріплення їх у міжнародно-правових актах, що є необхідною передумовою впровадження сучасних підходів до забезпечення належного поводження з тваринами. Українське законодавство щодо поводження з тваринами потребує змін на основі концепції «добробут тварин», що наблизить його до сучасних стандартів забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження.

5. Арсенал інструментів міжнародно-правового регулювання забезпечення ДТЗЖП досить широкий, що зумовлює можливість його систематизації і класифікації. Критеріями для класифікації виступають рівні регулювання (універсальний, регіональний, наднаціональний); юридична сила (обов'язкові, рекомендаційні); предметна сфера (щодо охорони окремих видів тварин, забезпечення ДТЗЖП у сільському господарстві, експериментах, при перевезенні, домашньому утриманні тощо).

6. Універсальний рівень міжнародно-правового співробітництва в сфері забезпечення ДТЗЖП характеризується наявністю лише однієї міжурядової організації зі спеціальною компетенцією – МЕБ. Діяльність у сфері забезпечення ДТЗЖП на універсальному рівні провадять СОТ, ЮНЕП, ФАО та ін. У рамках МЕБ регулярно видається Кодекс здоров'я наземних тварин, який містить розділ щодо забезпечення ДТЗЖП; крім того, за підтримки МЕБ відбувається регіональне співробітництво щодо складання стратегій добробуту тварин для кожного регіону окремо.

Деякі міжнародні неурядові організації (IFAW, WSPA, PETA), які впливають на міждержавне співробітництво в сфері поводження з тваринами шляхом створення передумов для прийняття міжнародних актів, а також консультування урядів з окремих питань забезпечення ДТЗЖП. Регіональний рівень міжнародно-правового співробітництва в сфері забезпечення ДТЗЖП характеризується наявністю спеціальних договорів. При цьому в рамках РЄ існує власний механізм забезпечення ДТЗЖП, який базується на органах, створених відповідно до європейських конвенцій щодо поводження з тваринами.

7. Обґрунтовано, що спільною метою міжнародних і національних актів про поводження з тваринами є встановлення норм утримання тварин та догляду за ними; забезпечення задоволення основних життєвих потреб тварин; регулювання торговельної та іншої діяльності, пов'язаної з тваринами та їх життєдіяльністю. Значний вплив на забезпечення ДТЗЖП на універсальному та регіональному рівнях мають міжнародні рекомендаційні норми. На універсальному рівні ці норми приймаються у рамках міжнародних міжурядових організацій (ЮНЕП, ЮНЕСКО, Світового банку, СОТ, МЕБ та ін.). Обґрунтовано, що міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення ДТЗЖП на універсальному рівні має бути спрямоване на створення універсальних міжнародно-правових стандартів забезпечення ДТЗЖП, для чого необхідне прийняття єдиної універсальної конвенції з питань забезпечення ДТЗЖП.

Констатується більш прогресивний і випереджувальний розвиток регіонального співробітництва у сфері забезпечення ДТЗЖП, первинне формування стандартів забезпечення ДТЗЖП на регіональному рівні та їх вплив на універсальний рівень міжнародно-правового співробітництва. На регіональному рівні в рамках РЄ склалася цілісна система договірних і рекомендаційних норм забезпечення ДТЗЖП. Основними міжнародними договорами, що містять норми щодо транспортування, розведення

і умертвіння тварин, так само як і їх використання в експериментах або при домашньому утриманні, є європейські конвенції щодо поводження з тваринами, у яких спостерігається тенденція відмови від антропоцентричного підходу на користь природоцентричного.

Прикладом регулювання забезпечення ДТЗЖП на наднаціональному рівні є система правового забезпечення ДТЗЖП в ЄС, що включає Установчі договори ЄС, директиви, регламенти, стратегії. Окремої уваги вартий єдиний акт ЄС щодо поводження з тваринами – Регламент про боротьбу з хворобами тварин («Animal Health Law»). Виявлена тенденція гуманізації правового регулювання ставлення до тварин у ЄС та перехід його від розрізненості до уніфікованості у сфері забезпечення ДТЗЖП.

8. В європейському правовому просторі склалась унікальна система взаємодії регіонального та наднаціонального механізмів забезпечення ДТЗЖП, яка включає європейські конвенції щодо поводження з тваринами, у яких бере участь як ЄС, так і держави-члени, акти ЄС та національне законодавство. Прагнення до покращення добробуту сільськогосподарських тварин через забезпечення п'яти «свобод» закріплено у європейських конвенціях щодо поводження з тваринами. ЄС встановлює мінімальні стандарти щодо забезпечення добробуту сільськогосподарських тварин. Для кожного виду сільськогосподарських тварин також встановлюються окремі правила утримання, розведення та забою.

Європейська конвенція про захист домашніх тварин 1987 р. започаткувала нову концепцію поводження з тваринами, яка порушує питання про права тварин, забезпечення їм гідних умов існування, дотримання природних прав тварин, на відміну від інших конвенцій РЄ.

Виключення забезпечення добробуту домашніх тварин та захисту їх від жорстокого поводження з компетенції ЄС не перешкодило встановленню деяких обов'язкових вимог, які мають бути відображені у національному законодавстві, зокрема, умови утримання тварин, перевезення, комерційних операцій щодо тварин, непрямої заборони жорстокого поводження з тваринами (заборона торгівлі котятим та собачим хутром).

На європейському регіональному рівні правове регулювання поводження з дикими тваринами здійснюється нормами міжнародних договорів: Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі 1979 р. (в тому числі, заборонає жорстокі методи полювання), Європейської конвенції про захист тварин під час міжнародних перевезень 1968 р. (щодо правил перевезення диких тварин), Європейської конвенції про захист домашніх тварин 1987 р. (щодо утримання диких тварин як домашніх). У ЄС правове регулювання поводження з дикими тваринами включає охорону окремих видів тварин від жорстоких методів полювання та знищення; встановлення правил імпорту та експорту для попередження незаконної торгівлі продукцією з тварин; регламентацію діяльності зоопарків як просвітницьких закладів.

У рамках РЄ діє Європейська конвенція про захист тварин при міжнародному перевезенні 1968 р. (переглянута в 2003 р.), яка спрямована на встановлення загальних умов міжнародного транспортування тварин, сертифікації та деталізації умов перевезення окремими видами транспорту. Встановлено, що вказана Конвенція була першим кроком до офіційного становлення концепції ДТЗЖП у державах РЄ.

У рамках ЄС діє як зазначений міжнародний договір, так і власні директиви про захист тварин під час перевезення (з поправками) та кілька регламентів щодо мінімальних вимог та додаткових стандартів перевезення. Регламенти встановлюють більш чіткі вимоги до перевезення тварин (вимоги до транспортних засобів, умови перевезення на далекі відстані, санітарні та ветеринарні вимоги до пунктів зупинки тощо), але вони мають рекомендаційний характер.

У сфері забезпечення добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження під час використання у експериментах та інших наукових цілях ключову роль відіграє прийнята в рамках РЄ Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей 1986 р., норми якої імplementовані ЄС. Зі свого боку, ЄС здійснює власне регулювання шляхом прийняття окремої директиви щодо захисту тварин, які використовуються для наукових цілей, яка охопила не тільки хребетних, а й інших тварин. Крім того, низка нормативних актів фармацевтичної галузі права ЄС має важливе значення для забезпечення добробуту експериментальних тварин та захисту їх від жорстокого поводження.

9. Встановлено, що європейські держави забезпечили виконання міжнародно-правових зобов'язань у сфері забезпечення ДТЗЖП шляхом: незначних змін чинного національного законодавства, яке було більш прогресивним, ніж відповідні міжнародні договори (Велика Британія, Бельгія); змін законодавства під впливом міжнародного договору (Данія, Німеччина); створенням нового національного законодавства із врахуванням норм міжнародного договору (Австрія, Кіпр).

10. Україна є стороною Європейської конвенції про захист домашніх тварин 1987 р., однак у інших європейських конвенціях щодо поводження з тваринами участі не бере. Участь України у цих конвенціях важлива для наближення законодавства України до європейських стандартів поводження з тваринами, оскільки чинне законодавство України у сфері забезпечення ДТЗЖП має велику кількість прогалин, що мають бути подолані шляхом імplementації положень європейських конвенцій щодо поводження з тваринами. Важливим питанням європейської інтеграції України є необхідність адаптації законодавства України до стандартів ЄС у сфері забезпечення ДТЗЖП. Це зобов'язання впливає зі ст. 64 Глави 4 Розділу IV Угоди про Асоціацію України та ЄС, яка передбачає досягнення взаєморозуміння стосовно стандартів утримання і поводження з тваринами. Моніторинг міжнародно-правових зобов'язань України з питань

забезпечення ДТЗЖП та ступеня їх реалізації свідчить про формальний підхід до імплементації міжнародно-правових норм з питань забезпечення ДТЗЖП та відсутність реально діючих механізмів забезпечення ДТЗЖП.

11. Запропоновано зміни до нормативно-правових актів України з питань забезпечення ДТЗЖП: до Конституції України – щодо статусу тварин та обов’язку держави сприяти і забезпечувати ДТЗЖП; до Цивільного кодексу України – щодо вікових обмежень у придбанні тварин. Доцільно удосконалити структуру та доповнити новими положеннями Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» про визначення понять поводження з тваринами, ДТЗЖП, про порядок інформування спільноти про діяльність служб і органів у сфері захисту тварин і поводження з ними (служби з відлову бездомних тварин, притулки, ветеринарні пункти), а також державних органів, так чи інакше пов’язаних з поводженням з тваринами; сформуванню єдиної системи нормативно-правових актів із забезпечення ДТЗЖП, що має включати Закони «Про захист тварин від жорстокого поводження», «Про домашніх тварин», «Про сільськогосподарських тварин» і низку підзаконних актів (щодо поводження з бездомними тваринами: регулювання питань поводження, зниження чисельності тощо, і щодо комерційних дій з тваринами: розведення, торгівлі, участі тварин у розвагах тощо).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових періодичних виданнях:

1. Zubchenko N. Regional legal mechanism of regulation of the protection of pet animals / Nadiia Zubchenko // Юридичний вісник (Юридический вестник). – 2013. – № 2. – С. 145–150.

2. Зубченко Н. И. Сравнительно-правовой анализ законодательства государств в сфере обращения с животными / Н. И. Зубченко // Український часопис міжнародного права: науково-практичний журнал. Спецвипуск: Міжнародно-правові стандарти поводження з тваринами та їх захисту і практика України. – Київ, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2013. – С. 80–83.

3. Zubchenko N. Philosophical Legal Grounds of the Regulation of Animal Welfare in International and National Law / N. Zubchenko // Evropsky Politicky a Pravni Diskurz. – 2014. – № 2. – Р. 19–25.

4. Короткий Т. Р. Обеспечение благополучия животных и их защита от жестокого обращения: от этических норм к международно-правовому регулированию / Т. Р. Короткий, Н. И. Зубченко // Международное право и международные организации. – 2014. – № 3. – С. 355–377.

5. Зубченко Н. И. К вопросу о соотношении понятий «благополучие животных» и «защита животных от жестокого обращения» в международном

праве / Н. И. Зубченко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – О. : Фенікс, 2014. – Вип. 52. – С. 135–145.

6. Зубченко Н. Стандарти Совета Европы в области обращения с животными и их защиты / Н. Зубченко // Український часопис міжнародного права: науково-практичний журнал. – 2014. – № 1–2. – С. 204–210.

7. Зубченко Н. И. Правовая регламентация обеспечения благополучия сельскохозяйственных животных и их защиты от жестокого обращения в Европейском Союзе [Електронний ресурс] / Н. И. Зубченко // Правові системи : науковий електронний журнал. – 2014. – № 2. – Режим доступу: http://legalsystems.com.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=222:%E2%84%962-2014&Itemid=149&lang=uk.

8. Зубченко Н. І. Добробут тварин та їх захист від жорстокого поводження: розвиток доктрини міжнародного права / Н. І. Зубченко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О. : Фенікс, 2015. – Вип. 54. – С. 203–211.

9. Зубченко Н. І. Регіональне (не-європейське) співробітництво держав в сфері добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження / Н. І. Зубченко // Правова держава. – 2014. – № 17. – С. 102–105.

Публікації апробаційного характеру:

10. Зубченко Н. И. Роль международных неправительственных организаций по регламентации обращения с животными на универсальном уровне / Н. И. Зубченко // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права : Матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присв. 15-річчю НУ «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права (30 листопада 2012 р.). В 2-х томах / відп. за випуск д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін. – Т. 1. – О. : Фенікс, 2012. – С. 441–444.

11. Зубченко Н. И. Международно-правовая регламентация обращения с животными / Н. И. Зубченко // Міжнародні читання, присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського : Матер. Міжнар. конф. (м. Одеса, 2–3 листопада 2012 р.); відп. за випуск к.ю.н., доц. М. І. Пашковський. – НУ «ОЮА»; Центр міжнар. права і правосуддя, 2012. – С. 51–55.

12. Зубченко Н. И. Имплементация Украиной положений Европейской конвенции о защите домашних животных / Н. И. Зубченко // Міжнародні читання, присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського : Матер. Міжнар. конф. (м. Одеса, 8–9 листопада 2013 р.); відп. за випуск к.ю.н., доц. М. І. Пашковський. – НУ «ОЮА»; Центр міжнар. права і правосуддя, 2013. – С. 458–462.

13. Зубченко Н. И. Конвенции Совета Европы в сфере защиты животных / Н. И. Зубченко // Правове життя сучасної України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.) : в 2 томах / Відп. за випуск д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін. – НУ «ОЮА», 2013. – С. 384–387.

14. Зубченко Н. И. Международно-правовая регламентация обращения с животными / Н. И. Зубченко // Актуальные проблемы совершенствования законодательства и правоприменения : матер. IV междунар. науч.-практ. конф. (г. Уфа, 8 февраля 2014 г.): в 2 ч. / под общ. ред. А. В. Рагулина, М. С. Шайхуллина ; Евразийский научно-исследовательский институт проблем права. – Уфа : [б. и.], 2014. – С. 43–46.

15. Зубченко Н. И. Разграничение понятий «благополучие животных» и «защита животных от жестокого обращения» в международном праве / Н. И. Зубченко // Евразийская интеграция: правовой и образовательный аспекты : матер. междунар. науч.-практ. конф. (г. Новосибирск, 3–5 декабря 2014 г.) и II Школы интерэкоправа (г. Новосибирск, 4–5 декабря 2014 г.) / [редкол. В. С. Курчеев, В. А. Прошин, Е. А. Высторобец и др.] ; Новосиб. гос. ун-т. – Новосибирск : Изд-во НГУ, 2015. – С. 203–204.

16. Зубченко Н. И. Развитие концепции прав животных как тенденция гуманизации права / Н. И. Зубченко // Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15–16 травня 2015 р.) : у 2 т. Т. 1. / відп. ред. М. В. Афанасьєва. – О. : Юрид. л-ра, 2015. – С. 361–363.

Інші публікації:

17. Короткий Т. Р. Правовое регулирование обращения с животными и защиты их от жестокого обращения : библиогр. / Т. Р. Короткий, Н. И. Зубченко. – О. : Фенікс, 2013. – 36 с.

18. Короткий Т. Р. Добробут тварин та їх захист від жорстокого поводження : бібліографія / Т. Р. Короткий, Н. І. Зубченко. – О. : Фенікс, 2015. – 46 с.

АНОТАЦІЯ

Зубченко Н. І. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.11 – міжнародне право. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2016.

У дисертації досліджено теоретичні та практичні питання міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження. Визначено доктринальні підходи до міжнародно-правового регулювання забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження. Проаналізовано становлення та розвиток міжнародно-правового співробітництва держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження та виявлено його особливості. Обґрунтовано, що генезис моральних імперативів поводження з тваринами вплинув на створення

правових норм щодо поводження з тваринами. Виявлено особливості міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження. Досліджено структуру міжнародно-правового співробітництва в сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження з виокремленням європейської системи регіонального співробітництва.

Сформульовано пропозиції та рекомендації щодо участі України в міжнародно-правовому співробітництві у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження та імплементації міжнародно-правових норм із вказаних питань у законодавство України.

Ключові слова: міжнародно-правове співробітництво у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження, добробут тварин, захист тварин від жорстокого поводження, права тварин, поводження з тваринами, європейські конвенції щодо поводження з тваринами.

АННОТАЦИЯ

Зубченко Н. И. Международно-правовое сотрудничество государств в сфере обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». – Одесса, 2016.

Исследованы теоретические и практические вопросы международно-правового регулирования сотрудничества государств в сфере обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения. Определены доктринальные подходы к международно-правовому регулированию сотрудничества государств в сфере обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения. Анализируется становление и развитие международно-правового регулирования сотрудничества государств в сфере обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения. Обосновано, что генезис моральных императивов обращения с животными повлиял на образование правовых норм об обращении с животными. Подчеркивается необходимость выделения самостоятельного института международно-правового регулирования обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения.

Исследована структура международно-правового сотрудничества в сфере обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения и определены три уровня этого сотрудничества: универсальный, региональный, наднациональный. Особое внимание уделено европейской системе регионального сотрудничества в сфере обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения. Обоснована необходимость

принятия универсального акта в сфере обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения.

Представлена классификация инструментов международно-правового обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения.

Сформулированы предложения и рекомендации относительно участия Украины в международно-правовом сотрудничестве в сфере обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения и имплементации международно-правовых норм по указанным вопросам в законодательство Украины. Обоснована необходимость внесения изменений в законодательство Украины в сфере обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения, а также подписание и ратификация европейских конвенций об обращении с животными.

Ключевые слова: международно-правовое сотрудничество в сфере обеспечения благополучия животных и их защиты от жестокого обращения, благополучие животных, защита животных от жестокого обращения, права животных, обращение с животными, европейские конвенции об обращении с животными.

ABSTRACT

Zubchenko N. I. International legal states' cooperation in the sphere of animal welfare and protection of animals from cruel treatment.— Manuscript.

The thesis for Candidate of Law Degree by specialty 12.00.11 – International Law. – National University «Odesa Law Academy». – Odesa, 2016.

The thesis is a special complex research of theoretical and practical problems of international legal regulation of states' cooperation in the sphere of animal welfare and protection of animals from cruel treatment. The thesis outlines doctrinal approaches to international legal regulation of interstate cooperation in the sphere of animal welfare and protection of animals from cruel treatment and analyses the formation and development of international legal regulation of states' cooperation in the area of animal welfare and protection of animals from cruel treatment. It is proved, that the genesis of moral imperatives towards animals influenced the creation of legal norms on the treatment of animals. The thesis delineates the peculiarities of international legal regulation of interstate cooperation in the sphere of animal welfare and protection of animals from cruel treatment. The structure of international legal cooperation in the area of animal welfare and protection them from cruel treatment is outlined, and the European system of regional cooperation is distinguished.

The propositions and recommendations regarding the participation of Ukraine in international legal cooperation in the sphere of animal welfare and protection of animals from cruel treatment and the implementation

of international legal norms on animal welfare and protection of animals from cruel treatment into Ukrainian legislation are formulated.

Keywords: international legal cooperation in the sphere of animal welfare and protection of animals from cruel treatment, animal welfare, protection of animals from cruel treatment, animal rights, treatment with animals, European conventions on treatment with animals.

Підписано до друку 04.01.2016.
Формат 60х90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач ПП «Фенікс»
Свідectво суб'єкта видавничої справи ДК У№ 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел. 7777-591.